

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 22 Juni 1881 (Staatsblad No. 124.)

Zondag 6 Februari 1910. No. 1675.

Het blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van het blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE. Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam. Inzendingen, die later dan Dinsdag 's namiddags te 12 uren worden ontvangen, komen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking.

Abonnementenprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 5.20 bij vooruitbetaling. Voor het verders Buitenland en Ned.-Indië per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f —.10. Abonnementen worden aangegaven door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. Advertenties: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elk regel meer f —.20. Aanvragen en vermelding van liefdesgeven f —.12 per regel.

Pro Rege.

DERDE REEKS. (Vierde gedeelte).

Christus Koningschap en de Maatschappij.

XIX.

Zoo gij dan gerechten hebt, die dit leven aangaan, zet die daarvoor, die in de gemeente minst geacht zijn.

1 Cor. 6: 4.

Het derde instrument waarvan de Christus zich bedient, om zijn Koningschap over de Maatschappij te handhaven, is het samenstel der Christelijke organisatie, die in onderscheiding van de overige maatschappelijke organisaties, door zijn belijders in het leven worden geroepen. Als eerste instrument waren we op de Kerk, als tweede instrument, daarvan wel te onderscheiden, waren we op de Christelijke school, en aan deze beide voegen we thans toe de Christelijke organisatie op maatschappelijk gebied. Reeds toen de maatschappelijke organisatie als levensverschijnsel ter sprake kwam, vestigen we er de aandacht op, dat de Maatschappij als zodanig een eigen organisatie en daardoor een eigen hoofd mist, maar dat uit het midden der Maatschappij steeds vanzelf een streven opkomt, om door organisatie op kleiner voet, deze leemte aan te vullen. Hierbij nu komt vanzelf de vraag aan de orde, of de onderdanen van Koning Jezus zich voor dit doel met hen die Hem verwerpen, in eenzelfde organisatie kunnen vereenigen, dan wel of het cisch van hun overtuiging is, dat ze zich organiseren op eigen voet, een Christelijke Vereenigings-organisatie in het leven geroepen, en een welbewuste scheiding tusschen zich en de anderen ook op maatschappelijk gebied hebben te aanvaarden. Hetzelfde is de afzondering van het Christenwolk in eigen organisatie ten onzen reeds doorgezet, gelijk ze vooral van Roomsche-Katholieke zijde ook in andere landen tot stand kwam. Toch ontstaat dit ons niet van de taak, de rechtmatigheid of onrechtmatigheid van deze afzondering principieel toe te lichten. We behooren te weten, dat we ook met deze afzondering inzake de maatschappelijke organisatie op den goeden weg zijn, als ook aan welken regel we ons daarbij hebben te binden.

Nu komt er in den eersten brief aan de Kerk van Corinthe een apostolische uitspraak voor, die het pleit over het geoorloofde van zulk een afzonderlijke organisatie beslist. Het was namelijk in die Kerk voorgekomen, dat twee leden, die aan eenzelfde Avondmaal aanzaten, een geschil kregen over het mijn en dijn, en nu sámen naar den gewonen rechter gingen, om dit hun geschil te laten uitwijzen. En hiergeen nu komt de apostel in verzet. Hij keurt dit af. Hij wil niet, dat leden der Kerk van Christus elkaander voor den Rechter dagen. En nu dit te hebben veroordeeld, wijst hij hun nu een anderen weg, om zulk een zaak tot oplossing te brengen, en die weg zal, zoo schrijft hij, hierin moeten bestaan, dat de leden der Kerk zelve uit hun eigen midden een of meer personen benoemen om, zijn er zulk geschillen, daarin uitspraak te doen.

Dat Paulus het gaan bij den gewonen rechter afkeurt, spreekt duidelijk uit deze woorden, die in 1 Cor. 6: 1 staan opgetekend: „Durfst iemand van ulieden, die een zaak heeft tegen een ander, terecht gaan voor de onrechtvaardigen?" Het was bijzaak te Corinthe voorgekomen, en nu vraagt de Apostel, hoe men den euvelen moed kon hebben, om zoiet te bestaan. Toch wil hij niet, dat daarom zulk geschillen in de Kerk onrecht blijven hangen, en wijst er dan op, dat er in de Kerk zelve zeer goed leden zijn te vinden, die over zulk burgerlijke geschillen recht kunnen spreken. Zeer hoog zelfs haalt de apostel dit op, en vraagt: Weet gij niet, dat de heiligen de wereld oordeelen zullen? En is dit zoo, aldus vraagt hij verder, zouden dan zij die eens de wereld oordeelen zullen, onbekwaam zijn en onwaardig om hun uw klein, nietig aardsch geschil voor te leggen? Ja, nog hooger verheft de apostel de geschiktheid der Kerkleden om recht te spreken, door ook te wijzen op de engelen, die eenmaal aan het oordeel der heiligen zullen onderworpen worden.

„Weet gij wel, zoo vraagt de apostel, dat wij de engelen oordeelen zullen?" En is dit zoo, „hoeveel te meer dan nu zijn de heiligen bekwaam om te oordeelen over de zaken, die dit leven aangaan?" Zoo veroordeelt de apostel uit hoog-zedelijk standpunt elk streven onder de leden der Kerk, om gelijk of ongelijk in aardsche zaken ter beslissing te laten komen, doordien men elkaar voor den aardschen rechter dagt. Doch hierbij kan hij het vanzelf niet laten. Aan al zulke

burgerlijke geschillen onder de leden van dezelfde Kerk moet een einde komen. Na gezegd te hebben wat ze niet moeten doen, prijst hij hen daarom alsnu aan wat ze dan wel moeten doen, en daarvoor stelt hij den regel in deze woorden van vers 4: „Zoo gij dan gerechten hebt, die dit leven aangaan, zet die daarover, die in de gemeente minst geacht zijn". Ja, zoostelk prijst hij hun dien weg van eigen schiedsrecht aan, dat hij zich gedrongen voelt, er nog aan toe te voegen, dat de leden der Kerk van Corinthe zich er over schamen moesten, dat ze niet uit eigen beweging dien beteren weg waren ingeslagen, en dat hij als apostel hun dien weg nog opzettelijk moest voorschrijven. Vandaar dat hij er op volgen laat: „Ik zeg u dit tot schaamte. Is er dan alsoo onder u geen die wijs is, ook niet één, die zoude kunnen oordeelen tusschen zijn broeders?" En alsof hij niet sterk en krachtig genoeg dit naar den burgerlijken rechter gaan, kon veroordeelen, en wel veroordeelen uit geestelijk oogpunt, vervolgt hij aldus: „Maar gij gaat de eene broeder met den anderen terecht, en dat voor ongelovigen. Zoo is er dan ganschelijk gebrek onder u, allereerst hierdoor, dat gij niet elkaander rechtvaardigen hebt." Zóó in den grond verkeerd toch is het, om saam als broeders elkaander voor den burgerlijken rechter te dagen, dat men dan nog liever schade moest lijden. „Waarom, zoo vraagt de Apostel toch, lijdt ge dan niet liever ongelijk? Waarom lijdt ge niet liever schade?" Er spreekt voor den apostel in dat rechtzoeke bij den gewonen rechter dan ook zulk een onheilgeest, dat hij niet aarzelt deze onverzoonlijken, die naar den rechter liepen, toe te voegen: Dit is de zaak: „Gij lieden doet ongelijk, en doet schade, en dit den broeders".

Deze breed ontwikkelde apostolische uitspraak snijdt zoo diep in het maatschappelijk leven in als het slechts kan; zoo diep, dat velen thans dezen woorden als ganschelijk niet geschreven beschouwen. Die zoo oordeelen merken dan op, dat wij thans niet meer staan voor dezelfde positie, waarvoor de Christenen in Paulus' dagen stonden. Toen toch waren er niet anders dan heidensche rechters. Thans daarentegen leven we in een Christelijken Staat. In dien Staat worden rechters aangesteld die zelf bijna allen leden van een Christelijke Kerk zijn. Hierdoor, zoo wil men, vervalt dus de tegenstelling waarvoor Paulus wees, en behooren de rechters zelve tot wat hij „de heiligen", d. w. z. de onderdanen van Christus, noemt, zoodat thans juist voldaan is aan wat de apostel begeerde dat men in het leven roepen zou, v. w. een vlierschaar van geloovigen. Ten deele is dit juist, doch ook slechts ten deele. Voorreest toch heeft het lidmaatschap van deze of gene Kerk thans een geheel andere beteekenis dan in de dagen van den apostel; en ten andere is het belijden van den Christus geen vereischte voor de aanstelling der scheidsrechters, gelijk Paulus wilde dat het zijn zou. Een Jood, een ongelovige, een atheïst is thans evengoed tot rechter benoembaar. Iets waar dan nog blijkt, dat de apostel spreekt van rechters die de Christenen zelve onder elkaander zouden aanstellen, terwijl ook in het Christenland de rechters worden aangesteld door de Overheid. Welterzede geldt daarom de apostolische uitspraak ten deze ook thans nog in dien zin, dat Christenbroeders die een geschil over aardsche zaken hebben, altoos beter doen een scheidsrechtelijke uitspraak onder de broeders in te roepen, dan recht bij den burgerlijken rechter te zoeken.

Doch ook al mocht men hierin tot een andere conclusie komen, zooveel staat dan toch vast, dat de apostel in zaken van het maatschappelijk leven zoo kras mogelijk op een eigen afzonderlijke organisatie van de belijders van den Christus aandringt. Het verband, waarin deze woorden voorkomen, versterkt de zekerheid van des apostels bedoeling nog. Kerk hij toch toekomt aan de rechtzaken, bespreekt hij in het vijfde hoofdstuk de vraag in het algemeen, in hoeverre Christenen zich in het maatschappelijk leven met de ongelovigen vermengen kunnen al dan niet. Desaanrijde nu had hij vroeger reeds de Kerk van Corinthe tegen elke onnodige vermenging gewaarschuwd, met name ook ter vermijding van den verkeerdten invloed, dien de lagere zedelijke opvatting die onder de heidenen gold, zoo licht op de leden der Kerk hebben kon. En dan stelt hij als regel, dat men wel niet ganschelijk alle verkeer en aanraking kan afbreken, maar, dit beoogende, „de wereld van moeten uit gaan", maar dat voor het overige de omgang en de aanraking met de heidensche wereld te beperken was tot het allernoodzakelijkste.

Iets wat hij aanpreekt, niet alsof de leden der Kerk „hen die buiten zijn" hadden te oordeelen. Immers zoo zegt hij: „Die buiten zijn oordeelt God". Maar wel in dezen zin, dat ze hebben te waken tegen het gevaar, dat vermenging met de heidensche Maatschappij voor de Christenen zelve kan opleveren. Een raad hier in 't kort gegeven, maar dien hij in zijn tweeden brief aan dezelfde Kerk in hoofdstuk 6: 14 v. v. veel breder uitwerkt, en alsnu toespit in 't bepaald gebod om „zich af te scheiden" en zich „af te zonderen" op maatschappelijk terrein. Zoo toch heet 't aldaar: „Trek geen juk aan met de ongelovigen, want want gemeenschap heeft het licht met de duisternis? Wat samenstemming is er tusschen Christus en Belial? of wat deel heeft de geloovige met den ongelovige? Daarom gaat uit het midden van hen, en scheidt u af!" zegt de Heere, en Ik zal u tot een Vader en gij zult mij tot zonen en dochters zijn, zegt de Heere, de Almachtige" (vs. 14—18). Juist zooals het in Openb. 18: 4 heet: „Gaaf uit van haar, mijn volk, opdat gij aan haar zondegeen gemeenschap hebt, en opdat gij van haar plagen niet ontvangt".

Onsekerheid bestaat alzoop op dit punt in het minst niet. In maatschappelijke vermenging schuilt voor de Christenen altoos gevaar. Men laat zich dan zoo licht door de Maatschappij en haar wereldschen vorm de wet stellen. Wat er bij de Maatschappij mee door kan, kan er dan o, zoo licht ook bij de Christenen mee door. Men drijft mee in een stroom waaraan men geen weerstand kan bieden. En onbewust ruilt men het beginsel van het Christelijk leven voor het ongezuiverd beginsel der wereldsche maatschappij uit. Vandaar de apostolische schreef, waarin Paulus zegt, dat die door den Heere zelf geijkt is, om zich niet te vermengen, maar uit te gaan, zich af te scheiden en af te zonderen, en op eigen terrein onder de broeders zoodanige eigen organisatie te zoeken, als door het beginsel van het Geloof geijkt wordt.

Het was hier noodzakelijk, om dit stelsel van eigen, afzonderlijke organisatie opzettelijk in de Schrift te funderen, omdat er nog altoos stemmen ook onder ons opgaan, die dezen regel thans niet meer vatbaar achten voor algeheele toepassing. Men wijst er dan zeer terecht op, dat we niet meer leven in een heidensche Maatschappij, maar in een Maatschappij die nog altoos rust op Christelijke grondslagen, en ook merkt men op, dat er gemeenschappelijke belangen zijn, die men eigenlijk alleen door samenwerking met alle gegadigden kan verwezen en tot hun recht kan doen komen. Dit nu geven we op zichzelf toe. Er ligt dan ook een tijd achter ons, waarin niemand aan het stuk van eigen organisatie dacht, maar men of niet organiseerde, of organiseerde zonder op geloofsverschil te letten. De vraag is alleen, of er in dien vroegeren toestand niet altoos verandering in zeer ongunstigen zin is gekomen. En dan valt kwalijk te ontkennen, dat uit den geest der wereld steeds meer een dwingen en drijven naar alzijdige organisatie is opgekomen, doch, op een grondslag die nooit de onze kan zijn. Vooral op sociaal gebied heeft zich thans almeer in deze organisatie de geest van het anarchisme en het socialisme genesteld, en het is deze geest, die in al zulke organisatie den hoogsten toon voert, en ze aan de propaganda van deze onheilge, revolutionaire beginselen dienstbaar maakt. Want wel zijn er naast deze anarchistische en socialistische organisatie ook enkele meer neutrale opgekomen, maar toch voeren ook in deze neutrale organisatie bijna overal mannen het hoogste woord, die allermint verheven hoe fel ze tegen de positieve belijdenis van ons Christelijk geloof gekant staan. De invloed, die van alle deze organisatie uitgaat, is dan ook zonder uitzondering destructief voor onze Christelijke belijdenis. Men redeneert en ageert uit beginselen die lijnrecht tegen de onze overstaan. Begeeft men zich nu in zulke organisatie, en vermengt men zich in zulke organisatie met hen die geheel anders denken, dan wordt wat zij denken en oordeelen uitgangspunt van de te nemen besluiten, en steunt men door zijn lidmaatschap, wat men, conform zijn Christelijke belijdenis, niet steunen kan maar bestrijden moet. Er drijft in zulke anarchistische, socialistische of neutrale verenigingen een geest, die de onze nooit zijn kan of zij mag. De leiding in zulke organisatie verblijft nooit aan ons, maar steeds en onverzettelijk bij onze tegenpartijders. Zij zetten hun opzet door, en wie onzer met hen scheep gaat, komt ten slotte uit waar zij landen willen, maar wij nooit landen mogen. Een beginsel komt dan op nonactiviteit te staan, boet zijn kracht in, en wordt in den hoek

geduwd. Federatief moge dan voor de behartiging van enkele gemeenschappelijke belangen zekere graad van samenwerking nog denkbaar zijn, maar vermenging met deze leiders anders geestes in de organisatie zelve leidt altoos tot een bitter droef fiasco van het Christelijk beginsel, en bereidt hun de victorie en ons de nederlaag.

Let men daar niet op, en begeeft men zich toch in zulk gezelschap, dan ontstaat bovendien het gevaar, dat kwade samensprekingen de goede zeden bederven. Bij de organisatie, waarop we hier het oog hebben, staat steeds en onveranderlijk het stoffelijk belang op den voorgrond. Het is om meer macht tegenover den patroon, en hooger loon voor zijn arbeid te doen. Nu ligt er op zich zelf natuurlijk niets verkeerd in, dat een ieder voor zijn rechten opkomt en ook zijn stoffelijke positie poogt te verbeteren. Dit is de levenswet van zelfbehoud, die zich op geen enkel terrein op zij laat schuiven. Doch juist daarom is in zulke organisatie de verleiding ook voor de Christenen zoo groot, om het doel de middelen te laten heiligen, het stoffelijk belang boven het geestelijke te laten heerschen, en mee af te drijven op een stroom, die de onze nooit zijn kan of mag. De geest, die in zulke principieel ongelovige organisatie werkt, is zoo verleidelijk en aanstekelijk, dat bijna geen onzer, begeeft hij zich eenmaal in zulk een gezelschap, er weerstand aan kan bieden. Men neemt dit gif in zich op, zonder dat men het vermoedt. En dit vooral, omdat men, in zulke organisatie eenmaal opgenomen, zijn Christelijke beginsel tot zwijgen niet gedoemd. Vergadert men zelf op eigen terrein, afzonderlijk, dan is er het gebod, dan is er de leiding van Gods Woord, dan is er onderling vermaan, en komt men er van zelf toe, om bij elke voorkomende gelegenheid zijn houding en handwijze door vrije geestelijke bespreking aan de uitspraak van Gods Woord te toetsen. Laat men zich daarentegen inlijven in zulke ongelovige organisatie, dan wordt aan dit alles het zwijgen opgelegd. Men kan zich geestelijk niet verweren, en drinkt, eer men er op verdacht is, opvattingen en denkbeelden in, die den toets der Christelijke belijdenis niet doorstaan kunnen. Men buigt dan door zonder het te willen. Men gaat mee, zonder te berekenen waar men zal uitkomen. De eigen geest verzwakt en zinkt in, en eer men het weet, is men zelf onder de macht gekomen van beginselen en denkbeelden, die men van achter toch verwerpen moet, als met onze Christelijke belijdenis onverenigbaar.

Dit is dan ook onder de Christelijke groepen, op elk terrein des levens, zoo diep gevoeld, dat er als vanzelf in grooten getale afzonderlijke Christelijke verenigingen of organisatie zijn opgekomen. Zoo hebben we onze eigen Jongelingsverenigingen, onze Meisjes- en Vrouwenverenigingen, onze Knapenverenigingen, onze Werkliedenverenigingen, onze Klerkenverenigingen, onze Ambtenaarsverenigingen, onze Zanggezelschappen, onze Musikverenigingen, onze Studentenverenigingen; kortom, er is bijna geen terrein op het maatschappelijk erf, dat geen aanleiding gaf tot het vormen van eigen organisatie, en tot het stichten van afzonderlijke Verenigingen. Men had 't eerst met gemengde organisatie beproefd, maar men kon het er niet in uithouden. Het leven zelf drong en dwong tot scheiding. Op elk punt botste men tegen elkaar in. De tegenstelling deed zich schier bij elke overweging en bij elk besluit gelden. Men voelde, dat men te ver uiteen lag, om samen te kunnen werken. En het gaf welhaast een gevoel van vrijmaking en verlossing, toen men eindelijk op eigen terrein bijeenkwam, dien eindelijk afmatenden strijd tegen de andersdenkenden niet meer te voeren had, elkaander kon opbouwen en sterken in de eering en handhaving van zijn eigen beginsel, en saam den regen des Heeren over zijn arbeid kon inroepen. De principieele scheiding, die van de Kerk had moeten uitgaan, maar op kerkelijk gebied voor een aanmerkelijk deel niet meer tot haar recht kon komen, kwam aldus uit het vrije maatschappelijk leven weer met kracht en met afbakening van juiste grenzen te voorschijn, eerst op Schoolgebied, daarna op het gebied van de sociale organisatie. De algemeene toestand werd weer gezond. En het resultaat was, dat op maatschappelijk terrein het Christelijk beginsel zich weer kon doen hooren, weer toepassing kon vinden, en weer welbewust positie kon nemen tegenover het beginsel dat door den geest der wereld werd aangedrongen. Men trok nu uit zijn Christelijk beginsel de alzijdige gevolgen voor het praktische leven. Men won personen, die vroeger met den geest der wereld mee adreven. Wie vroeger

zweeg, kon nu weer voor zijn beginsel uitkomen en opkomen. Het leven werd weer een lust. De toepassing van zijn geloof in de praktijk werd allerwegen nagespeurd. Geestdrift verving de vroegere dofhed. Er kwam animo, er kwam bezieling. En door de praktijk zelf steunde men elkaander in zijn allerheiligst geloof.

Ook dit nu is ons onder het Koninklijk regiment van den Christus toegekomen. Niet wij zijn het die dit alles tot stand hebben gebracht, maar Hij heeft ons ook den rijken schat van deze eigen, zelfstandige, afzonderlijke Christelijke organisatie op elk terrein geschonken. De gang der dingen en de worsteling der geesten is zóó door hem geleid, dat het resultaat niet anders zijn kon, dan het geweest is. Hij zelf heeft, als onze Koning, deze afzonderlijke Christelijke organisatie uit het leven zelf doen opkomen. Het was niet alsoo, dat wij deze stichtingen in het leven riepen, en dat onze Koning van haar optreden kennis nam; veelmeer omgekeerd heeft hij ze gewild en waren ze in zijn raad besloten, eer wij er aan dachten. Zijns is dan ook de eer van het groote werk, dat tot stand kwam. Wel is het te betreuren, dat er gesplitst is, ook waar die splitsing niet noodzakelijk was. Vooral kerkelijke eenzijdigheid heeft hier geschaad, en aan het maatschappelijk leven een deel van zijn vrije bewegingen doen inboeten. Alen die in Christus Jezus zijn, moesten en behoorden op dit maatschappelijk terrein saam te werken, en steeds moet het streven er op gericht blijven, om althans federatief de samenwerking van alle Christelijke organisatie te verzekeren. Maar afgezien van dit één ingeslopen euvel, mag de zelfstandige, afzonderlijke organisatie van de onderscheidene Christelijke stands- en belangengroepen onvoorwaardelijk worden toegelicht, en nog steeds moet ze winnen in kracht, in zelfbewustheid, in doortastendheid. Niet alleen toch is deze geheel nieuwe openbaring van het Christelijk leven op maatschappelijk gebied door Christus onzen Koning tot stand gebracht, maar ze is tevens bestemd, om den invloed van zijn Koningschap in het midden der Maatschappij te verhoogen. In elke organisatie van dien aard moet gehoorzaamheid aan onzen Koning het parool zijn. Het vragen naar zijn wil moet levensregel zijn, en op de verheerlijking van zijn Koningschap moet al der gericht zijn. Zoo komt in het midden der Maatschappij steeds duidelijker de geest van Christus tegen den geest der wereld te staan. Een ieder wordt voor de keuze geplaatst om zich aan de Christelijke of aan de wereldsche organisatie aan te sluiten. Die keuze wordt tot een levenskeuze. Veel meer dan voorheen voelt een ieder die voor de Christelijke organisatie kiest, het onderdaanschap waarin hij tegenover Christus als zijn Koning verkeert, en vooral hierdoor komt vanzelf het Pro Rege ook in het midden der Maatschappij tot zijn recht.

„Op het zand gebouwd."

En een iegelijk, die deze mijne woorden hoort en ze niet doet, die zal bij eenen dwaan worden vergeleken worden, die zijn huis op het zand gebouwd heeft. Matth. 7: 26.

De Bergrede roert en grijpt aan door inhoud, beeld en taal, maar toch stemt ze ook angstig, zoo ge haar als geestelijke thermometer voor levenswarmte of doodekoude aanlegt aan uw eigen ziel of de ziel der uwen.

Vooral één woord staat er in de Bergrede, dat u altoos weer bij het leeren verontrust; dat zeggen van Jezus, dat er slechts „weinig" zijn, die den weg des levens vinden, en daarentegen „veelen" die ingaan door „de wijde poort". We wilden het zoo gaarne anders. We zouden in heel onze omgeving het alles voor Jezus willen winnen. We zien wel dat het niet zoo is, en dat het altoos het kleine kuddeke onder de groote schare blijft. Maar toch zouden we het zoo gaarne anders wenschen: Voor Jezus de groote massa, en hoogstens, als 't dan zijn moet, een klein hoopje dat verloren ging. En toch, aan die hoop, aan dien wensch, aan die bede van ons hart slaat Jezus door dit besliste woord den bodem in. Wijd is de poort en breed is den weg die den verdere leidt, en velen zijn die daardoor ingaan. En omgekeerd: „veel" is de poort en nauw is de weg die ten leven leidt en weinigen zijn het die den weg ten leven vinden."

Het is dezelfde gedachte, die Jezus elders in dezen vorm goot: „Velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkozen", en die hij een andermaal weergaf in het beeld van „het kleine kuddeke". En onder al die beelden en vormen geeft Jezus altoos weer de harde, de zoo schrijnende zekerheid, dat de minderheid volhardt op het doolpad, en alleen de minderheid voor Jezus kiest.

Ja, zelfs al die minderheid nog kleiner zijn,

